

Projekt: Digitální učební materiály ve škole, registrační číslo projektu CZ. 1. 07/1. 5. 00/34. 0527
Příjemce: Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická, Husova 3, 371 60 České Budějovice

Název materiálu: Charakter

Autor materiálu: PhDr. Jitka Ivanková

Datum (období) vytvoření: 7. 10. 2013

Zařazení materiálu:

Šablona: Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT (III/2)

Předmět: Psychologie, 2. ročník

Sada: PS2

Číslo DUM: 04

Tematická oblast: Psychologie osobnosti

Ověření materiálu ve výuce:

Datum ověření: 4. 11. 2013

Ověřující učitel: Mgr. Veronika Plecerová

Třída: ZLY 2.

Popis způsobu použití materiálu ve výuce:

Výuková elektronická prezentace slouží jako podpůrná a názorná pomůcka k výkladu učitele. Prezentace v tematické oblasti Psychologie osobnosti výstižně a názorně zachycuje základní vědomosti o charakteru, které si mohou žáci zaznamenat a využít při domácí přípravě. Materiál obsahuje zpětnou vazbu ověřující pochopení nové látky v podobě závěrečného snímku s otázkami k opakování tématu.

Tento výukový materiál je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

CHARAKTER

Definice charakteru (I)

Charakter

- Je subsystém osobnosti, který kontroluje a reguluje lidské chování podle společenských a zvláště pak morálních norem a požadavků.

Charakter

- původně znamenal pečeť, ražení mincí (řecky *charassein* = vyrýt, vytisknout), přeneseně výrazný znak, podle kterého lze něco charakterizovat.

Charakter

Vlastnosti osobnosti se navenek projevují relativně stálým chováním k vnějšímu světu, zvláště sociálnímu, k hodnotám, k práci i k sobě samému.

Vnější projevy vlastností osobnosti v chování a jednání (skutcích) lze hodnotit podle určitých hledisek (např. pedagogických, estetických atd.) a vyjadřovat je v pojmech povahových rysů, jako je pravdomluvnost, píle, poctivost, společenskost.

Teorie charakteru

Existuje mnoho teorií, které pak vysvětlují vývoj a vznik charakterových vlastností. V odborné literatuře pak bývají nejčastěji zmiňovány koncepce **Piageta, Pecka, Havinghursta a Kolbergova.**

Charakter v historickém pojetí

(I)

První zmínky o charakteru se objevují v **Theofrastovi** ve 3. st. př. n. l.

Theofrastos byl řecký filosof, vědec a rétorik, žák a nástupce Aristotelův v řízení peripatetické školy.

Byl ovlivněn Aristotelem.

Obr. 1

Charakter v historickém pojetí (II)

V našem pojetí rozumíme **charakterem povahové jádro osobnosti a soubor individuálních zvláštností**, které jsou pro člověka příznačné a vtiskují ráz celému jeho chování. Tyto vlastnosti vyjadřují chování a vztah člověka k sobě samému, ke společnosti, k práci, vystihují i zvláštnosti jeho vůle.

Když charakter dostatečně známe, můžeme s určitou pravděpodobností **předvídat chování člověka**. Každá charakterová vlastnost je totiž vždy tendencí vykonat za určitých podmínek určitý čin, skutek.

Utváření charakteru (I)

Charakter je především **zaměřenost člověka**. Je do **značné míry získaný**, na jeho vytváření mají největší vliv procesy učení v širším slova smyslu, výchova, rodina, škola, společnost, později i sebevýchova a autoregulace.

Charakter se projevuje a utváří ve způsobu života.

Charakter můžeme do jisté míry definovat také jako **tendenci chovat se, reagovat určitým způsobem v dané situaci**.

Utváření charakteru (II)

Charakter se projevuje a utváří v činnosti.

Je to upevněná soustava motivů a hodnot. Člověk bývá takový, jaké jsou jeho vůdčí motivy, vůdčí linie a jeho hodnotový systém.

Charakter úzce souvisí se světovým názorem člověka a podmiňuje jeho chování. Silný charakter má vyhraněný vztah k významným hodnotám osobním i morálním.

Charakter se výrazně projevuje v cílech člověka a ve způsobech dosahování těchto cílů.

Charakterové rysy člověka (I)

Altruistický, ne
sobecký,
přátelský a
laskavý
(afiliantní)
člověk bere za
své morální
normy.

Egoista - sobec
se nestará o
mínění druhých,
pokud je v
rozporu s jeho
sobeckými
zájmy.

Důležité je také
posouzení
tzv. **sociální
intelligence** či
sociální
citlivosti,
sociálního taktu,
resp.
sociální hostility
(nepřátelství).

Charakterové rysy člověka (II)

Ascendentní (dominantní) tendence osobnosti, tzn. trvalý sklon vést ostatní, **nebosubmisivní tendence** osobnosti (trvalý sklon být veden) a míra **sociální angažovanosti** člověka.

Hodně **sociálně angažovaný** člověk se rád ke všemu vyjadřuje, ke všemu zaujímá postoje, pohotově ke všemu mluví a vyjadřuje na vše své názory.

Má často **mocenské, autokratické až diktátorské sklony**. Poněkud jiné vlastnosti mají lidé rezervovaní či podezíraví.

Charakterové rysy člověka (III)

- Popis charakterových vlastností člověka ve vztahu k ostatním lidem by měl postihnout především tyto sklony:

Volní rysy charakteru (I)

Volní vlastnosti
spoluvytvářejí **jádro**
charakteru a jeho „**akční**
sílu“. Záleží na vůli, která
je spolu s myšlením vyšší
vrstvou osobnosti, do jaké
míry člověka ovládají
pudy, potřeby, nálady,
afekty.

Záleží také na vůli, na
rozumových schopnostech
a svědomí, jakým směrem
člověk zaměří své jednání.

Volní rysy charakteru (II)

Tyto vlastnosti se posilují nebo rozvolňují životní praxí, empirií. Pro silnou vůli jsou typické uvědomělé motivy chování.

Kvalita charakteru tkví v tom, jak je člověk schopen vůlí zorganizovat a zharmonizovat svůj vnitřní život a dovést svoje jednání k cíli.

Volní rysy charakteru (III)

- Pod pojmem volní jednání rozumíme záměrnou činnost směřující k dosažení vědomě stanovených cílů. Pro volní jednání je charakteristická právě existence vědomého cíle a uvědomění prostředků, jejichž pomocí lze cíle dosáhnout. Nemá-li člověk přesně stanovené cíle, klesá jeho výkonnost.
- Podle typu plánování hlavních, dílčích a vedlejších cílů můžeme rozlišit podle českého psychologa **Vladimíra Tardyho (1906-1987)** tyto **vlastnosti vůle**:

Volní rysy charakteru (IV)

Lehkomyslnost

- neuvážení následků, důsledků jednání

Ukvapenost

- impulzivní, zkratkovitý přechod od motivu k jednání

Troufalost

- jsou-li špatné následky pravděpodobné a jednání není nutné

Odvaha

- neuvážení následků, důsledků jednání

Organizovanost

- plánovitost, soustavnost, pořádnost v promýšlení postupu činnosti

Opatrnost

- plánování s ohledem na možné špatné, záporné následky

Volní rysy charakteru (V)

Všechny charakterové vlastnosti mohou mít vedle své kladné hodnoty také ve větší či menší míře hodnotu zápornou.

Charakter plní funkci **sebeřízení**, **autoregulace**. Řídí člověka a jeho činnost „zevnitř“, což je vyšší typ regulace než řízení zvenčí, pod vnější kontrolou.

Přínosem ke studiu problematiky charakteru je rozlišení **pěti typů charakteru**, které tvoří vztupnou vývojovou škálu psychologické a morální zralosti. S rozdělením přišel **Robert James Havighurst** (1900 - 1991).

Volní rysy charakteru dle Havighursta (VI)

amorální (bez
svědomí)

účelově
zaměřený
(egocentrický)

konformní (socia
lizovaný)

s iracionálním
svědomím
(Freudovo rigidní
superego)

racionálně
altruistický
(přihlíží též k
situaci)

Obr. 2

Typy osob

Bezcharakterní osoba

- chybí expresivita, asertivita a vnitřní vyhraněnost. Každý čin takové osoby závisí spíše na vnějších okolnostech než na osobě samotné.

Charakterní osoba

- má vyhraněný vztah i způsob chování k okolí, je expresivní a asertivní.

Typy charakteru

Ctnosti:

- cudnost,
- střídmost,
- činorodost.
- skromnost (pokora),
- štědrost,
- přejícnost,
- mírumilovnost,

Nectnosti:

- pýcha (*superbia*),
- lakomství (*avaritia*),
- závist (*invidia*),
- zhýralost (*luxuria*).
- nestřídmost (*gula*),
- zlost, hněv (*ira*),
- lenost (*acedia*).

Otázky k tématu

Co je to charakter?

*Jací činitelé mají největší vliv na
utváření charakteru?*

Jaké jsou volní rysy charakteru?

*Jste charakterní nebo bezcharakterní
člověk?*

DĚKUJI ZA POZORNOST !

Zdroje:

- Blatný, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: 2010. 304 s. ISBN 978-80-247-3434-7.
- Blatný, M. Plháková, A. *Temperament, Inteligence, Sebepojetí*. Brno: 2003. 150 s. ISBN 80-86620-05-0.
- Čechová, V. Rozsypalová, M. *Obecná psychologie pro SZŠ*. 1. vyd. IDVPZP. Brno: 2001. 105 s. ISBN 80-7013-343-0.

Zdroje:

- Drapela, V. *Přehled teorií osobnosti*. Praha: 1997. 175 s. ISBN 978-80-7367-505-9.
- Farková, M. *Vybrané kapitoly z psychologie*. Praha: 2008. 336 s. ISBN 978-80-86723-64-8.
- Helus, Z. *Úvod do psychologie*. Praha: 2011. 317 s. ISBN 978-80-247-3037-0.

Zdroje:

- Rozsypalová, M. Čechová, V. Mellanová, A. *Psychologie a pedagogika*. 1. vyd. Informatorium. Praha: 2003. 186 s. ISBN 80 - 7333 - 014 - 8.
- Říčan, P. *Psychologie osobnosti*. 6. vyd. Praha: 2010. 208 s. ISBN 80-7178-923-2.
- Smékal, V. *Pozvání do psychologie osobnosti*. Brno: 2004. ISBN 80-86598-65-9.
- Vágnerová, M. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: 2004. ISBN 80-2460-841-3.

Zdroje:

- obr. č. 1 – SlimVirgin. [cit. 2013-10-04]. Soubor dostupný jako Public Domain na WWW: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9a/Theophrastus_%28cropped%29.jpg
- obr. č. 2 – Neznámý autor. [cit. 2013-10-04]. Soubor dostupný jako Public Domain na WWW: <http://www.halloffame.outreach.ou.edu/1997/havighur.html>